

2. Martynova N. P. (2016). Aspekty dotsil'nosti vykorystannya roup-skippinhu na zanyattakh z fizychnoho vykhovannya studentok. *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. Seriya : Pedahohichni nauky*, 133, 137–141.
3. Martynova N.P. (2019). Samostiyni zanyattia v systemi fizychnoho vykhovannya studentiv ZVO. traven'). *Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, Vol. I., 4 (327), 64–72.
4. Martynova N. P., Kovalenko YE.V. (2018). Suchasni problemy fizychnoho vykhovannya ta perspektyvy pidvyshchennya rivnya fizychnoyi pidhotovlenosti studentiv vyshcheykh navchal'nykh zakladiv. *Visnyk Universytetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Pedahohika i psykholohiya» Pedahohichni nauky*, 1(15)), 31–35.
5. Moskalenko N., Korzh N. (2016). Tekhnolohiya formuvannya tsinnisnoho stavlennya u studentiv do samostiynykh zanyat' fizychnoy kul'turoyu. *Sportyvnyy visnyk Prydniprov'ya*, 1, 201–206.
6. Sinigovets V.I. (2009). Sovremennyye innovatsionnyye tekhnologii, ispol'zuyemyye v protsesse fizicheskogo vospitaniya studentok. *Fizicheskoye vospitaniye studentov*, 2, 90–92.
7. Tulaydan V. (2015). Samostiyna robota studentiv z fizychnoho vykhovannya. L'viv: «Fest-Print», 123.
8. Wei Zheng, Yu-Yu Ma, Hung-Lung Lin. (2021). Research on Blended Learning in Physical Education During the COVID-19 Pandemic: A Case Study of Chinese Students. *SAGE Open*. October-December 2021: 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1177/21582440211058196>

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).50

УДК 37.015.312:[057.87:373.5]:[331.54:796]

Масол В.В.

аспірант Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ
ORCID: 0000-0002-5214-073X

УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті подано узагальнені результати виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. За допомогою вивчення психолого-педагогічної літератури щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою встановлено, що за сучасних умов даній проблемі приділяється незначна увага в закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано ряд досліджень, присвячених окремим аспектам проблеми виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти у процесі занять фізичною культурою. Ґрунтовно описано етапи експериментального дослідження (констатувальний, формувальний та узагальнюючий). Розкрито компоненти виховання рішучості особистості, а саме: когнітивний (знання про рішучість та виховання рішучості, усвідомлення змісту і сенсу рішучості в життєдіяльності особистості); емоційно-ціннісний (усвідомлений інтерес здобувачів освіти та емоційно позитивне сприйняття рішучості як вольової якості, виявлення бажання до прояву рішучості); довільного імпульсу (виявлення духовної рішучості, готовність до прояву рішучості, вольове прагнення брати участь у процесі занять фізичною культурою); діяльнісно-практичний (готовність втілювати рішучість у практичну діяльність у процесі занять фізичною культурою; уміння бути творчим, самостійно виконувати доручення); самоціннісний (самоцінність як ставлення учасника освітнього процесу до самого себе (самоставлення); діяльність здобувачів освіти змістом якої є самоцінність). Подано діагностичні методи дослідження: анкетування, метод незавершених речень, опитування, диспути, психологічні тестування, групові та індивідуальні бесіди, тестові завдання, метод незавершених речень, метод змагання, педагогічне спостереження та інші. Зазначено про ефективність педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Розроблено та впроваджено методику виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, зміст якої полягає у використанні сукупності дієвого у контексті досліджуваного феномену змісту. Підрахунок результатів дослідження на формувальному етапі засвідчив ефективність впровадження в освітній процес розробленої методики виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, педагогічних умов та інше.

Ключові слова: рішучість, виховання рішучості, здобувачі освіти, старшокласники, фізична культура.

Masol V. Generalized results of raising the determination of high school students in the process of physical education. The article presents the generalized results of raising the determination of high school students in the process of physical education. With the help of the study of psychological and pedagogical literature on raising the determination of high school students in the process of physical education, it was established that, under modern conditions, little attention is paid to this problem in general secondary education institutions. A number of studies devoted to certain aspects of the problem of raising moral and volitional qualities of education seekers in the process of physical education have been analyzed. The stages of

experimental research (declarative, formative and generalizing) are thoroughly described. The components of education of determination of the individual are revealed, namely: cognitive (knowledge about determination and education of determination, awareness of the content and meaning of determination in the life of the individual); emotional and valuable (perceived interest of education seekers and emotionally positive perception of determination as a quality of will, identification of the desire to show determination); arbitrary impulse (manifestation of spiritual determination, readiness to show determination, volitional desire to participate in the process of physical education); activity-practical (willingness to translate determination into practical activity in the process of physical education; ability to be creative, independently carry out assignments); self-worth (self-worth as the attitude of a participant in the educational process to himself (self-esteem); the activity of education seekers whose content is self-worth). Diagnostic methods of research are presented: questionnaires, the method of incomplete sentences, surveys, debates, psychological testing, group and individual conversations, test tasks, the method of incomplete sentences, the method of competition, pedagogical observation, and others. It is noted about the effectiveness of pedagogical conditions for raising the determination of high school students in the process of physical education. A methodology for raising the determination of high school students in the process of physical education has been developed and implemented. The calculation of the results of the research at the formative stage proved the effectiveness of the introduction into the educational process of the developed method of raising the determination of high school students in the process of physical education, pedagogical conditions, etc.

Key words: determination, education of determination, education seekers, high school students, physical education.

Постановка проблеми. Сучасні українські реалії, зокрема реформування освітньої сфери, вимагають пошуку нового змістового забезпечення освітнього процесу, з огляду на це тема дисертаційного дослідження «Виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою» є актуальною і недостатньо розробленою. Смыслово-ціннісним пріоритетом виступає виховання моральних та вольових якостей здобувачів освіти, забезпечення фізичного розвитку та здорового способу життя учнівської молоді, що актуалізує необхідність ґрунтовного вивчення досліджуваної категорії.

Вивчення психолого-педагогічної літератури щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою дає підстави вважати, що за сучасних умов даній проблемі приділяється незначна увага в закладах загальної середньої освіти [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення проблеми виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти у процесі занять фізичною культурою. Це, насамперед, дослідження основ виховання моральних якостей особистості (В. Шаповалова), виховання морально-вольових якостей школярів засобами фізичної культури (М. Тимчик), виховання вольових якостей в старшокласників у процесі занять фізичною культурою (А. Артюшенко), формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою та спортом (С. Бобровник), виховання цілеспрямованості засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності (Н. Касіч), виховання в учасників освітнього процесу вольових якостей засобами фізичної культури (І. Дудник), виховання в здобувачів освіти дисциплінованості у процесі занять єдиноборств (С. Захарків), педагогічні умови розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ (А. Лайчук), інтересу школярів до фізичної культури і спорту та особливості його виховання (О. Остапенко), формування громадської активності у дитячих спортивних об'єднаннях (О. Шамич) та інші.

Мета дослідження – розкрити основи виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі експериментального дослідження Н. Касіч довела ефективність чотирьохетапної схеми сходження особистості щодо виховання морально-вольових якостей учнівської молоді у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Ми погоджуємося з педагогом, що методика виховання рішучості у процесі занять фізичною культурою має бути орієнтована на розв'язання таких завдань як: поглиблення знань школярів про рішучість як важливу вольову якість; розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості (формування в здобувачів освіти мотивації до занять фізичною культурою); здатність школярами приймати значущі рішення та самостійно виконувати їх у процесі занять фізичною культурою, уміння рішуче діяти й володіти собою та своїм тілом під час виконання фізичних вправ; виявлення здобувачами освіти рішучості у практичній діяльності [4].

Представлена дослідницька робота щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичної культури проводилася у 2019–2022 рр. і здійснювалася в три етапи: констатувальний, формувальний та узагальнюючий.

На першому етапі дослідження (констатувальному 2019–2020 рр.) здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою; дослідження та узагальнення специфіки вікових особливостей старшокласників, їх сенситивність у контексті виховання рішучості; вивчено та проаналізовано навчальні програми з фізичної культури для учнів 10–11-х класів; проведено аналіз стану роботи закладів загальної середньої освіти з виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою,

визначено сутність і зміст понять «рішучість», «рішучість особистості», «виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою».

На другому етапі дослідження (формульованому 2020–2021рр.) на основі аналізу наукової літератури визначено основні виховні напрями виховання рішучості учнів 10–11-х класів у процесі занять фізичною культурою. Впроваджено педагогічний інструментарій у процесі виховання рішучості старшокласників, розроблено критерії та показники досліджуваного феномену. Визначено педагогічні умови виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, розроблено методику формульованого етапу. Крім того, впроваджено дієві спортивно-оздоровчі види діяльності такі як: софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі. Розроблено методику виховання рішучості учнів 10–11-х класів у процесі занять фізичною культурою та уточнено зміст уроків.

Третій етап (узагальнюючий 2021–2022 рр.) передбачав: узагальнення та аналіз отриманих результатів експериментальної роботи на констатувальному та формульовальному етапах; обробку отриманих даних за допомогою методів математичної статистики; перевірку дієвості методики виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою та педагогічних умов.

На основі аналізу літератури та визначеної структури досліджуваної проблеми, було схарактеризовано компоненти виховання рішучості особистості, а саме:

- когнітивний (знання про рішучість та виховання рішучості, усвідомлення змісту і сенсу рішучості в життєдіяльності особистості);
- емоційно-ціннісний (усвідомлений інтерес здобувачів освіти та емоційно позитивне сприйняття рішучості як вольової якості, виявлення бажання до прояву рішучості);
- довільного імпульсу (виявлення духовної рішучості, готовність до прояву рішучості, вольове прагнення брати участь у процесі занять фізичною культурою);
- діяльнісно-практичний (готовність втілювати рішучість у практичну діяльність у процесі занять фізичною культурою; уміння бути творчим, самостійно виконувати доручення);
- самоціннісний (самоцінність як ставлення учасника освітнього процесу до самого себе (самостворення); діяльність здобувачів освіти змістом якої є самоцінність).

Також, за допомогою вивчення напрацювань вчених з проблеми виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, стану роботи закладів загальної середньої освіти та визначеної структури виховання рішучості учасників освітнього процесу, нами було розроблено критерії та показники вихованості рішучості у процесі занять фізичною культурою.

Експеримент щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою здійснювався за чіткою спланованою освітньою роботою у взаємодії з учнями 10–11-х класів, їх батьками та з педагогами експериментальних закладів загальної середньої освіти тощо.

Згідно з цим, визначення рівнів вихованості рішучості учнів 10–11-х класів у процесі занять фізичною культурою здійснювалося за допомогою відповідних діагностичних методів: анкетування, метод незавершених речень, опитування та онлайн-опитування, диспути, психологічні тестування, групові та індивідуальні бесіди, тестові завдання, метод незавершених речень, метод змагання, педагогічне спостереження, аналіз проблемних ситуацій, метод узагальнення незалежних характеристик та інші.

Підтверджено ефективність педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, а саме: підготовка вчителів фізичної культури до впровадження методики виховання рішучості старшокласників; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі [8].

Розроблено та впроваджено методику виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, зміст якої полягає у використанні сукупності дієвого у контексті досліджуваного феномену, змісту (впровадження оновлених уроків з фізичної культури, використання видів спортивно-оздоровчої діяльності (софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі) та інше, форм (індивідуальні спортивно-оздоровчі вправи, групові та колективні фізичні (ігрові) вправи з елементами прояву рішучих дій) та методів, реалізацію вище наведених педагогічних умов тощо.

Висновки. Отже, підрахунок результатів дослідження на формульовальному етапі засвідчив ефективність впровадження в освітній процес розробленої методики виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, педагогічних умов тощо. Динаміка рівнів прояву вихованості рішучості у здобувачів освіти експериментальної та контрольної груп за критеріями (знання про рішучість, бажання виявляти рішучість, готовність до рішучості, здатність до рішучості, ставлення особистості до себе і до результатів власних рішучих дій) та рівнями їх прояву (високий, середній, низький) є наступною: високий рівень вихованості рішучості в учнів 10-11х класів ЕГ зріс на 7,8% (з 12,0% до 19,8%); середній рівень вихованості рішучості в учасників освітнього процесу ЕГ зріс на 15,5% (з 39,0% до 54,5%); низький рівень вихованості рішучості в ЕГ зменшився на 23,0% (з 49,0% до 25,7%). У старшокласників контрольної групи на формульовальному етапі виявлено наступну

динаміку вихованості рішучості: прояв високого рівня зріс з 12,2% до 14,2% (+2,0%); середній рівень зріс з 38,3% до 40,8% (+2,5%); встановлено незначне зменшення низького рівня з 49,5% до 45,0% (-4,5%). Отже, динаміка змін у показниках вихованості рішучості контрольної групи є незначною [6].

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бінецький Д. О. Виховання в молодших підлітків прагнення до самостійності у процесі спортивно-ігрової діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2020. 244 с.
3. Захарків С.Й. Виховання дисциплінованості старших підлітків у процесі занять єдиноборствами: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2021. 255 с.
4. Касіч Н. П. Виховання цілеспрямованості старших підлітків у фізкультурно-оздоровчій діяльності: дис... канд.пед.наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2019. 252 с.
5. Масол В.В. Особливості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. №5 (125)20. С. 106-109.
6. Масол В.В. Порівняльний аналіз результатів дослідження виховання рішучості старшокласників у спортивно-оздоровчій діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. 2022. Вип. 26. Кн. 2. С. 4-16.
7. Масол В.В., Тимчик М.В. Теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. Випуск 3 К (123) 20. С. 266-269.
8. Масол В.В. Педагогічні умови виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2021. № 25. кн.1. С. 259-269.
9. Остапенко О., Тимчик М. Військово-патріотичне виховання старшокласників у контексті положень «Нової Української школи». *Методист*. 2018. № 5. С. 48–51.

References

1. Bekh I.D. (2008). *Vykhovannia osobystosti* : pidruchnyk. Kyiv: Lybid, Ukraine. 848.
2. Binetskyi D. O. (2020). *Vykhovannia v molodshykh pidlitkiv prahnennia do samostiinosti u protsesi sportyvno-ihrovoi diialnosti: Candidate`s thesis*: 13.00.07 / Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv, Ukraine. 244.
3. Zakharkiv S.Y. (2021). *Vykhovannia dystsyplinovanosti starshykh pidlitkiv u protsesi zaniat yedynoborstvam*: Candidate`s thesis: 13.00.07 / Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv, Ukraine. 255.
4. Kasich N. P. (2019). *Vykhovannia tsilespriamovanosti starshykh pidlitkiv u fizkulturno-ozdorovchii diialnosti: Candidate`s thesis*: 13.00.07 / Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv, Ukraine. 252.
5. Masol V.V. (2020). *Osoblyvosti vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seria 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 5 (125)20, 106-109.
6. Masol V.V. (2022). *Porivnialnyi analiz rezultativ doslidzhennia vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u sportyvno-ozdorovchii diialnosti. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. nauk. prats, Vyp. 26, 2, 4-16.*
7. Masol V.V., Tymchuk M.V. (2020). *Teoretychni aspekty vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.Drahomanova. Seria № 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 3 K (123) 20, 266-269.
8. Masol V.V. (2021). *Pedahohichni umovy vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 25, kn. 1, 259-269.
9. Ostapenko O., Tymchuk M. (2018). *Viiskovo-patriotychno vykhovannia starshoklasnykiv u konteksti polozhen «Novoi Ukrainiskoi shkoly»*. *Metodyst*, 5, 48–51.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).51

УДК 796:378

Матвієнко М.І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри футболу
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ
ORCID: 0000-0002-2162-7967

Дідковський В.А.

старший викладач кафедри фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: 0000-0002-4327-0823

Масенко Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ